1/2005

KNIŽNÍ ZNAČKA

SPOLEK SBĚRATELŮ A PŘÁTEL EXLIBRIS

ÚVODNÍ SLOVO REDAKTORA

Alena Antonová, X3/col, 2004

Vážené kolegyně a vážení kolegové, na žádost výboru SSPE jsem se stal novým redaktorem Knižní značky. Ke své dosavadní funkci matrikáře, kterou si i nadále ponechám, jsem se uvolil vzít na sebe tuto nelehkou úlohu. Budu se snažit pracovat tak, aby Knižní značka vycházela pravidelně ke konci čtvrtletí a aby její obsah byl pokud možno aktuální. Budu se spoléhat na dobrou spolupráci s redakční radou a rovněž na spolupráci se všemi členy našeho spolku. Přes veškerou snahu redaktora bude mít Knižní značka vždy takovou úroveň, jakou budou mít jednotlivé články. Za nejzajímavější jistě budeme vždy považovat články o českých, slovenských a dalších zahraničních autorech exlibris a grafiky obecně.

Knižní značka by také měla přispívat k propagaci českých výtvarníků na mezinárodní scéně v nelehkém soupeření se zahraničními umělci. Měla by rovněž přispět k seznámení s tvorbou významných a v zahraničí vyhledávaných umělců-grafiků. Tyto články musí ve spolupráci s výtvarníky napsat členové našeho spolku. Prosím vás tedy, pište. Mimořádně kvalitní grafické práce našich přátel výtvarníků nás k tomu zavazují. Nebuďme skromní a zaznamenejme činnost členů našeho spolku při pořádání výstav, přednášek a setkání s autory ve všech částech naší republiky. Vše to, co se nezveřejní, je po letech nenávratně ztraceno. To, co se zdá v současnosti

jako nepodstatné, může být významným zdrojem informací o některých výtvarnících a o činnosti členů našeho spolku.

Knižní značka vychází s několika vynucenými krátkými přestávkami od roku 1937. Připomeňme si její redaktory. Prvním redaktorem od roku 1937 do poloviny roku 1941, kdy bylo její vydávání zastaveno, byl Alois Chvála (1885-1973). Až do konce 2. světové války vycházely pouze čtyřstránkové Zprávy o činnosti č. 1 až 30, jejichž redaktorem byl až do čísla 23 Jan Žižka (1896-1945) a pak ing. Otakar Hradečný (1905-1983). Knižní značka začala opět vycházet až od začátku roku 1946. Jejím redaktorem byl v roce 1946 Pavel Vodehnal (1898-1957) a pak do roku 1950 Jaromír Obrátil (1905-1970). V dalším roce 1951 následoval PhDr. Jan Bartoš (1887-1955). V letech 1952 až 1955, kdy vycházely pouze cyklostylované Zprávy o činnosti, byl pravděpodobně jejich redaktorem ing. Otakar Hradečný. Jméno redaktora nebylo uváděno. V roce 1960 začaly opět vycházet tiskem Zprávy SSPE, jejichž redaktorem se stal ing. Jaromír Schmied (1891-1981), avšak již v dalších letech (1961 až 1963) byl vystřídán Bohumilem Sedláčkem (1914). Od poloviny roku 1963 až do poloviny roku 1977, tedy celých 14 let, byl opět redaktorem Zpráv SSPE ing. Otakar Hradečný. Následoval Ing. PhDr. Ivo Prokop, CSc. (1928-2004), který byl redaktorem do roku 1984. V roce 1985 se ujal redaktorství dr. Vladimír Sůva (1948) a vydržel to do roku 1989. V čase společenských změn se pro rok 1990 stal redaktorem JUDr. Karel Kropík (1950) a pro rok 1991 doc. PhDr. Slavomil Vencl, DrSc. (1936). Následovala doba od roku 1992 do roku 2001, kdy byl po dobu 10 let redaktorem Aleš Nevečeřal (1951). Od roku 1994 se časopis vrátil ke svému původnímu názvu Knižní značka. V následujících třech letech (2002 až 2004) byl redaktorem Knižní značky PhDr. Zdeněk Němec (1952).

Výsledkem práce těchto dosavadních 14 redaktorů a autorů všech článků je obsáhlé množství informací o kulturní i společenské minulosti lidí, jejichž činnost byla věnována v menší či větší míře grafickému umění.

Obsah našeho časopisu byl zpracován do dvou rozsáhlých rejstříků. Prvý s názvem Rejstříky časopisů SSPE 1937-1982 zpracoval doc. PhDr. Slavomil Vencl, DrSc. a vyšel v roce 1983. Druhý s názvem Rejstřík obsahu publikací SSPE z let 1983 až 2002 zpracoval ing. Jan Langhammer, CSc. a vyšel na konci roku 2003. Přejme si, aby nás práce našich předchůdců zavazovala, ale nesvazovala.

Jan LANGHAMMER

V ATELIÉRU ALENY ANTONOVÉ

Laskavostí akademické malířky a grafičky Aleny Antonové jsme mohli dne 4. 11. 2004 navštívit její atelier. Většině účastníků dalo trochu práci, aby nalezli ateliér v suterénu panelového domu v Hausmannově ulici č. 3002 v Praze 4. Vřelé přijetí od paní Antonové, jejího jezevčíka Richarda (podle Richarda Fremunda) a tří černých koček nám bylo odměnou za námahu. Zkusme trochu popsat, co jsme zde viděli a zažili.

Ateliéru vévodí velký válcový tiskařský stroj, na kterém autorka tiskne jak tisky z hloubky (lepty a suché jehly), tak také tisky z výšky (dřevořezy a linoryty), a to i v několika barvách. Pro tvorbu dřevořezů používá A. Antonová silnější překližku, jejíž povrch je pak na tiscích patrný. Tyto dřevořezy často ručně koloruje. Pro tvorbu linorytů, které tvoří ve velkých rozměrech a ve více barvách, používá A. Antonová korkové linoleum dovážené z Francie, které je určeno pro umělecké zpracování. Kresebný návrh přenesený na linoleum postupně odrývá pro tisk jednotlivých barev nebo používá několik samostatných desek. Linoleum je pro snazší manipulaci nalepeno na překližku. Dosažení dokonalého soutisku všech barev a barevného účinku podle představ autorky vyžaduje nekonečnou trpělivost a mistrovství.

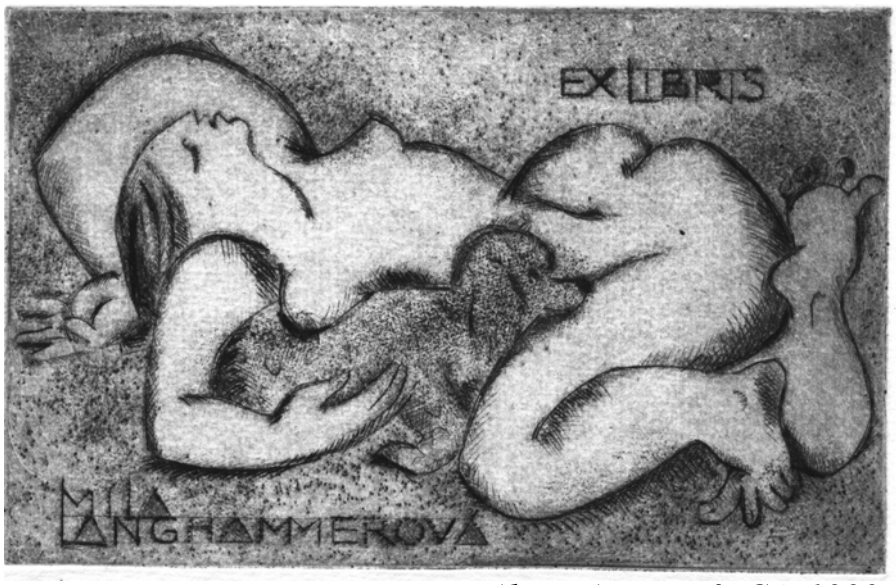

Alena Antonová, C4, 1999

Zajímavým zpestřením byla možnost zkusit si vlastníma rukama vytisknou zkušební tisky z dřevorytových destiček, které jsou v majetku SSPE. Většina účastníku tak měla poprvé v životě možnost rozválet válečkem správně tiskařskou barvu, naválet ji válečkem na dřevěný štoček a po přiložení jemného papíru přetisknout na něj kresbu pomocí krouživých pohybů přitlačované dřevěné hlavice. Výsledek našich prvých pokusů nebyl vždy dobrý, ale kouzlo černobílého tisku na každého zapůsobilo.

Atmosféru ateliéru dokreslují drobné kubistické plastiky zemřelého manžela A. Antonové, akademického sochaře Petra Šturmy, žáka J. Laudy a O. Španiela v letech 1948 až 1956. Rovněž tvorba A. Antonové vychází z kubismu. Vždyť byla žačkou profesora Emila Filly. Její skvělé, kubisticky laděné sedící a ležící ženské akty jsou toho dokladem. Zvířata, která A. Antonová miluje, věrně doprovázejí akty na grafických listech. Kvetoucí nebo plodící větvičky stromů, které jsou rovněž jejím častým námětem, nám ukazují krásu a věčnost přírody. Tiskařskou čerň zde změkčuje ručně nanášená pestrá barva květů nebo plodů. A. Antonová se nevyhýbá ani historizující tvorbě při zobrazování českých svatých a panovníků v dokonale vystižené umělecké zkratce.

„Jo, malíři, ti to mají jednodušší ve srovnání s tím, kolik dá práce a námahy vytvoření a vytištění velkého vícebarevného linorytu," říká A. Antonová. Může to porovnávat, vždyť sama také maluje.

Nechce se nám věřit, když říká, že vstává každý den v pět hodin, aby se včas, do sedmi hodin, dostala do ateliéru, kde s malou přestávkou pracuje do pozdních odpoledních hodin.

Z posledních jejích výstav si můžeme připomenout výstavu grafik na téma Žena, která se konala ve foyer divadla v Opavě v době opavského sjezdu SSPE, a společnou výstavu grafik s manželi Benešovými, která reprezentovala českou uměleckou tvorbu ve španělském městě Cuence při příležitosti vstupu České republiky do Evropské unie. Výstava se zde setkala s velkým zájmem kulturní veřejnosti a zahájení výstavy, které se konalo 14. 4. 2004, se rovněž zúčastnil velvyslanec České republiky ve Španělsku RNDr. Martin Košatka.

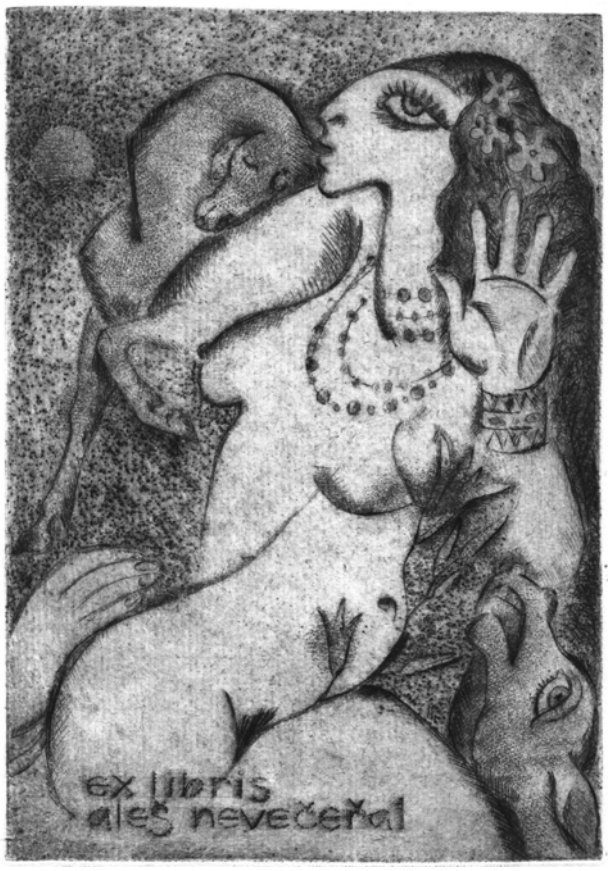

Alena Antonová, C4, 1999

Sběratelé, kteří se těší krásou grafických listů A. Antonové, si často ani neuvědomují, o jak významná umělecká díla se jedná a že jejich půvab, mistrovské zpracování a bezchybný tisk vytváří grafiku, která nestárne a ke které se vždy budeme s radostí a potěšením vracet.

Jan LANGHAMMER

GENNADIJ ALEXANDROV,

Gennadij Alexandrov, X2, 1989

malíř a grafik, se narodil 6. 9. 1949 v ruském Omsku. V roce 1975 ukončil studium na fakultě umělecké grafiky Omského státního pedagogického institutu. V letech 1989-1996 byl členem Ruského svazu výtvarných umělců. Od roku 1993 žije trvale v Čechách (Lom 1013, 289 22 Lysá nad Labem). Účastnil se řady společných výstav v Rusku, Polsku, Švédsku, Velké Británii, Německu, Bulharsku, Jugoslávii i v České republice a doposud uspořádal 17 samostatných výstav. V roce 2004 to byly výstavy v Argentině a v Itálii. Jeho tvorba je zastoupena v ruských muzeích a v mnoha soukromých sbírkách. Jeho práce byly oceněny diplomem na Festivalu humoru a

satiry v umění v bulharském Gabrovu a medailí Josefa Jungmanna. Od roku 2003 je členem SSPE.

Jeho mnohostranná tvorba se rovnoměrně dělí mezi malbu a grafiku. Je obdivuhodné, kolik různých technik tento umělec virtuózně zvládá. Jestliže se v grafice vyhýbá výrazné barevnosti, pak v malbě přímo barvami hýří.

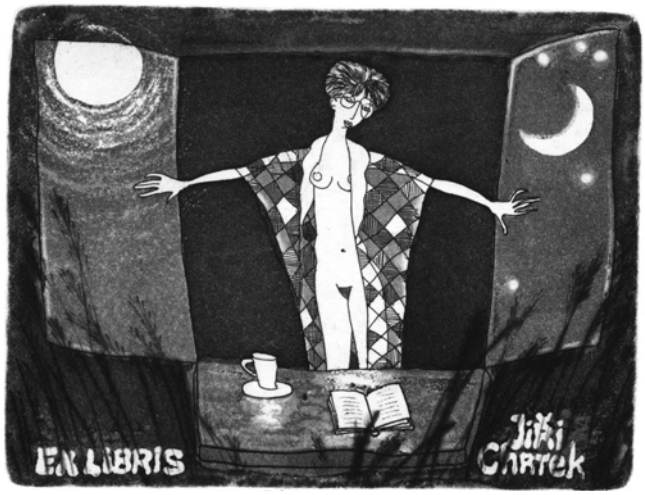

Gennadij Alexandrov, C3+C5, 2004

V malém formátu grafiky ukázněně vytváří technicky dokonalé dřevoryty a lepty kombinované s akvatintou, jejichž tematika však již ukázněná není. Vážné téma některých grafik kontrastuje se satirickým nebo úsměvným obsahem jiných grafik. Střídá se zde nostalgie s někdy už bujným veselím. Nechybí ani abstraktní listy, a naopak ani listy realisticky zobrazující pražskou architekturu a život na ulici.

Svůj vztah ke grafice vyjádřil Gennadij Alexandrov těmito slovy: *„Ve výtvarném umění mě vůbec nejvíc láká grafika, která je nejbližší knihtisku – jednomu z největších lidských vynálezů. Grafika je demokratická, její jazyk je skoupý, ale obrazný. Podobně jako poezie umožňuje nahlédnout do jiných světů. Když jsem si někdy během studií přečetl Slovo ke grafikům od Paula Valéryho, pochopil jsem, že přesně odráží můj vztah ke grafice, která stejně jako literatura předává maximum dojmů minimem prostředků. Jediná čára na papíře stejně jako jediné slovo, zaštítěné rozumem a umem, obohacují svět kontrastem Černé a Bílé v citlivém zachycení nekonečně malých atomů dojmů. Intelligenti pauca – chytrému napověz. To je heslo literátů a grafiků, kteří se shromáždili ku slávě Černé a Bílé.“*

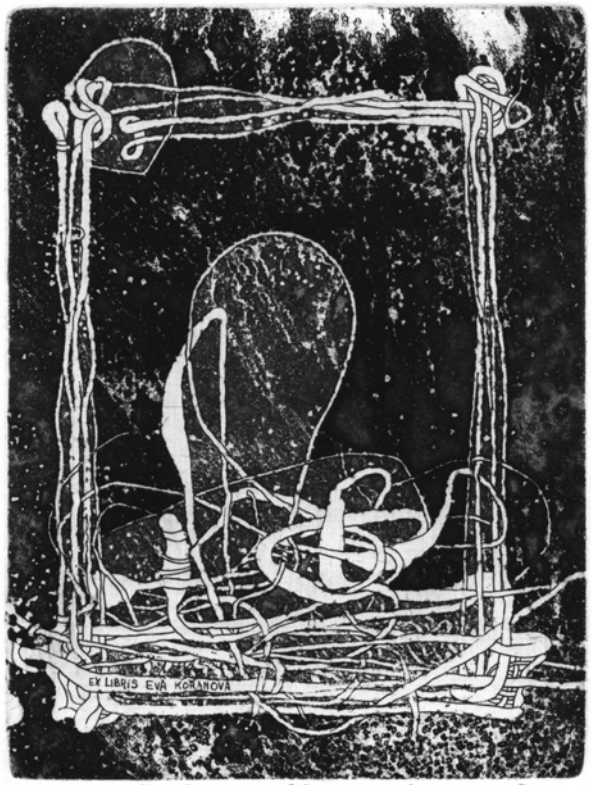

Gennadij Alexandrov, C3+C5, 2003

Na vlastním exlibris z roku 1989 provedeném v dřevorytu a vytištěném na ručním papíru čte kůň knihu a jeho pán – ruský mužik – jej marně pobízí důtkami. Don Quijot bojuje na koni s hranatým kvádrem na exlibris Evy Navrátilové provedeném v kombinované technice. Na exlibris Jiřího Chrtka se obnažená dívka

rozhoduje mezi dnem a nocí nad šálkem kávy a knihou. Exlibris Evy Kořánové představuje abstraktní kresbu na tmavém pozadí. Jméno majitelky je na tomto exlibris, provedeném leptem a akvatintou, téměř skryto. Rovněž na exlibris pro Jana Langhammera je jméno majitele ukryto v kapkách deště dopadajícího na běžící nahou dívku, která si zakrývá před deštěm hlavu rozevřenou knihou. Co dělala tato dívka, než začalo pršet, se můžeme pouze domnívat.

Všechny tyto a další grafické práce Gennadije Alexandrova spojuje laskavé porozumění k lidským slabostem a přátelství k lidem a přírodě. Pokora, s jakou jsou vytvářeny grafické listy, také jasně hovoří o jeho úctě ke grafickému umění, které nesnese jakékoliv zaváhání a lajdáctví. Hluboká lidskost a dokonalá technika vtiskují grafikám G. Alexandrova nezaměnitelný půvab a optimistický obsah, tak potřebný v každé době. Mnohotvárnost námětů a jejich nápadité zpracování potěší jistě každého citlivého člověka. Je zde převedeno do skutečnosti přátelství umělce a sběratelů grafiky, které vyjádřil slovy: *„Jsem moc rád, že jsem v Čechách našel tolik lidí, kteří stejně jako já milují grafiku a stejně si ji cení.“*

Važme si tohoto přátelství.

Gennadij Alexandrov, C3+C5, 2004 1989

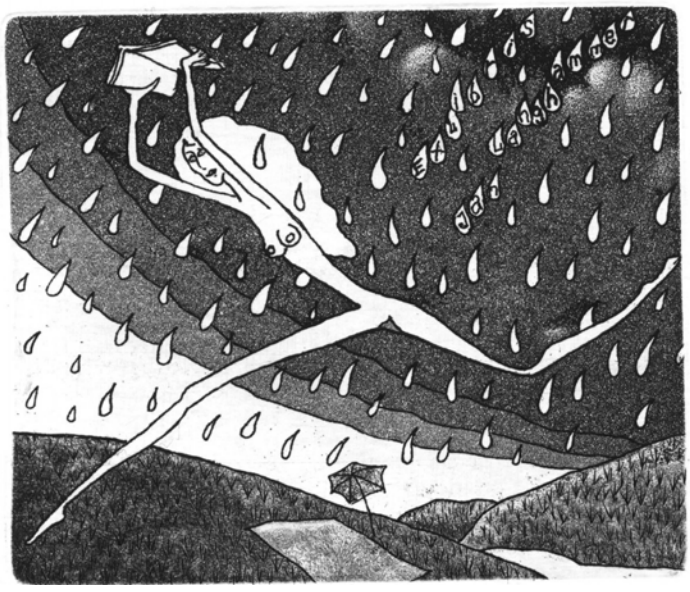

Jan
LANGHAMMER

NÁVŠTĚVA V ATELIÉRU JIŘÍHO BRÁZDY

Ateliér Jiřího Brázdy naleznete na trochu tajemné adrese Nad Zámečkem 59 v Praze Košířích. V těsné blízkosti je rozsáhlý přírodní park Na Cibulkách s romantickou zříceninou hradu, sochou Diany, jezírkem a usedlostí Cibulka, kdysi honosným letním sídlem biskupa Thun-Hohensteina, nyní ruinou. Klidné prostředí na okraji Prahy vzdálené 15 minut jízdy autobusem od Anděla. Vlídné přijetí akademického malíře a grafika Jiřího Brázdy je odměnou za trochu cestování, které ovšem J. Brázda musí podnikat denně, protože bydlí na druhém konci Prahy, na Žižkově. Klid a pořádek při práci je zřejmě pro autora rozhodující. A rovněž hudba českých a světových autorů, která tiše zní v ateliéru a doprovází umělce při jeho tvorbě.

Grafika, která je zde všudypřítomná, okamžitě přitáhne pozornost návštěvníků. Pro milovníky grafických prací Maxe Švabinského je zde dominantní velká mezzotinta s názvem

Jiří Brázda, C4+C7, 2004

V lese z roku 1912, která za svým romantickým názvem skrývá robustní akt mladé ženy. Vůči štíhlým a vyzývavým ženám, které přivádí na svět v měděných destičkách J. Brázda, je zde patrný časový posuv ideálu ženské krásy. Jedno však mají tyto nesčetné grafiky, vytvořené J. Brázdou a pokrývající všechny ostatní stěny ateliéru, s prací M. Švabinského společné. Jsou rovněž převážně vytvořeny mezzotintou.

Tuto krásnou, ale neobyčejně pracnou techniku objevil roku 1642 Ludwig von Siegen z Hessenu. Rozšířila se hlavně v Anglii. Je to technika tónové rytiny, při níž se vytváří kresba částečným až úplným vyhlazováním ploch v rovnoměrně zdrsněné měděné destičce. Barva vetřená do zdrsněných ploch vytváří při tisku sytou čerň, částečně seškrabané zdrsnění destičky vytváří polotóny. Zcela vyhlazené plochy barvu nepřijímají a po vytištění zůstávají bílé. Již příprava měděné destičky je pracná.

Jiří Brázda, C2+C7, 2003

Zdrsnění provádí J. Brázda ručně ocelovou kolébkou (skoblinou), jejíž půlkruhové ostří je vybroušeno do několika řad ostrých zubů. Kolébáním a přitlačováním skobliny se v měděné desce vytvářejí drobné bodové vrypy tak dlouho a tolika směry, až je rovnoměrně rozbrázděna celá potřebná plocha desky pro zamýšlenou kresbu. Tímto pracným ručním způsobem zdrsněná (ozrněná) deska je nejlépe ze všech ostatních náhradních postupů připravena pro vytváření kresby postupným vyhlazováním ploch, které se mají tisknout světleji. Pro seškrabávání se používá trojhranná ocelová škrabka a pro vyhlazování oblé ocelové hladítko.

Této pracné technice mezzotinty v kombinaci s mědirytem a suchou jehlou zůstává J. Brázda věrný po celou dobu své grafické umělecké činnosti. Výsledek, tj. vytištěný grafický list je vždy udivující, nezaměnitelný a silně emotivně působící. To je zřejmě důvod, proč používá J. Brázda tuto starou grafickou techniku. Shrňme si to ještě jednou: To, co je nakonec vytištěno jako překrásný grafický list, bylo vytvořeno pouze mechanickým opracováním původně dokonale vyhlazené měděné destičky.

Pro možnost dosažení většího počtu dokonalých výtisků je nutno vyrytou destičku pokrýt galvanicky tenkou vrstvou oceli. Tisk grafických listů provádí umělec sám nebo jej svěřuje uměleckému tiskaři, což jsou pro J. Brázdu bratři Dřímalové.

Tato pracná technika přivádí v grafických listech na svět zásluhou J. Brázdy současné emancipované ženy, které si jsou vědomy své krásy, kterou, jak je v současném našem světě zvykem, pokládají za hodnotu pomíjivou, ale navýsost žádanou. Jsou to ženy vzbuzující erotickou touhu, avšak s nepřátelským postojem k trvalému svazku s jedním mužem. Teprve v posledních pracích J. Brázdy vidíme zklidnění, návrat k přirozené kráse ženy, k ideálu ženy matky a přechod od expresivního ke klasicistnímu ztvárnění.

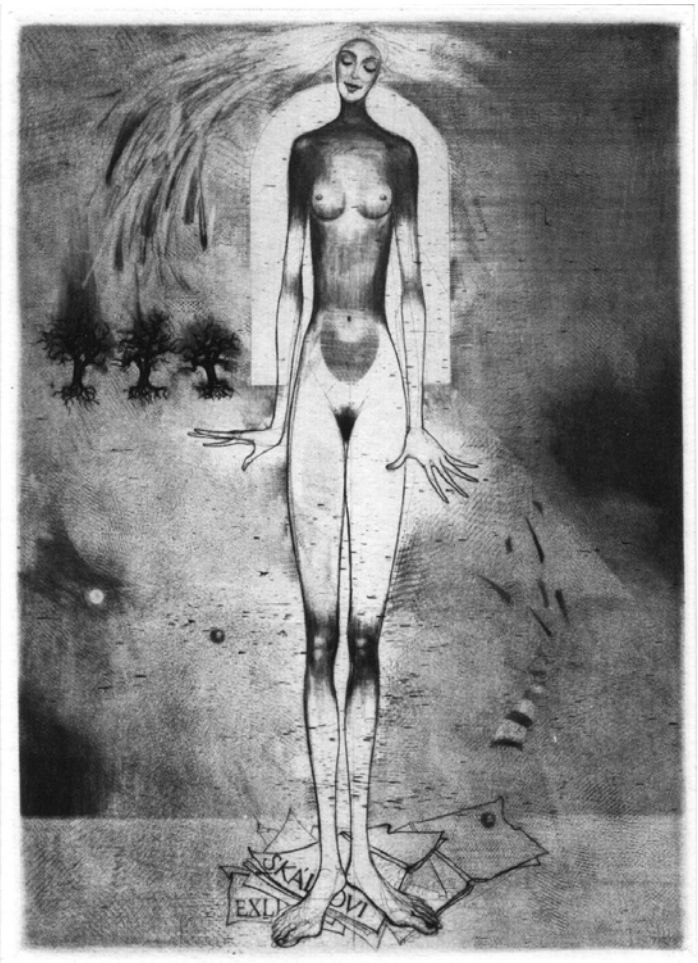

Jiří Brázda. C2+C7. 1996

Umělecká činnost J. Brázdy osciluje mezi grafickou tvorbou a malbou. Malba a kresba přináší umělci uvolnění od náročné grafiky a dovolí mu plně rozvinout barevnou působivost kreseb a obrazů. Předmětem uměleckého zobrazení je zde opět převážně žena. Ironická, záhadná, rozverná, krutá, milující, nedočkavá, toužící po lásce, úspěšná, vševědoucí a věčná nositelka života. Zdá se však, že grafika působí na J. Brázdu jako magnet a vždy jej přitáhne zpět, aby dokázal zdánlivě nemožné a vdechl chladné měděné destičce teplý život nádherného grafického listu.

Setkání s malířem a grafikem J. Brázdou jistě zanechalo ve všech účastnících hluboký dojem a přineslo krásný a nezapomenutelný zážitek, který je tak vzácný v našem věčně uspěchaném každodenním životě. Ano, to ještě přinášejí grafické listy J. Brázdy: klid, zamyšlení, vyrovnanost, řád, fantazii a příjemné zastavení. Jsou to hodnoty, pro které jsou sběratelé ochotní obětovat část svého života i prostředků při hledání trvalých uměleckých a lidských hodnot. Může nás těšit, že pro české a zahraniční sběratele vytvořil J. Brázda již 148 exlibris a že za ně obdržel množství ocenění na českých a zahraničních přehlídkách.

Toto setkání pro členy našeho Spolku a několik svých přátel připravil ing. Ivan Boháč. Budiž mu za to dík.

Jan LANGHAMMER